

Кооперативний сектор української економіки у розвитку сільського зеленого туризму

Доведено доцільність розвитку зеленого туризму в Україні. Обґрунтовано перспективність діяльності кооперативів у сфері сільського зеленого туризму. Досліджено позитивні результати розвитку зеленого туризму для населення сільських територій. Запропоновано проекти організації діяльності кооперативів у сфері сільського зеленого туризму та етнотуризму в Україні.

Ключові слова: сільська територія, кооперативний сектор, сільський зелений туризм, етнотуризм

З набуттям незалежності Україна отримала реальні економічні механізми для виходу на міжнародний туристичний ринок. Проте ще й досі туристична галузь української економіки не відіграє значної ролі в міжнародному туризмі. Туристична галузь є важливим чинником стабільного й динамічного збільшення надходжень до бюджету, істотного позитивного впливу на розвиток інших галузей економіки (транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство тощо). Туризм сприяє підвищенню зайнятості населення, розвитку ринкових відносин, міжнародному співробітництву.

Світовий досвід доводить перспективність участі кооперативних організацій у розвитку зеленого туризму, особливо на сільських територіях. Адаптувавши принципи діяльності туристичних кооперативів країн ЄС до українських соціально-економічних умов, вітчизняні кооперативні організації сприятимуть економічному відродженню сільських громад шляхом самозайнятості у сфері туризму, забезпечуватимуть надходження коштів у місцеві бюджети, популяризують регіон, покращуючи тим самим його інвестиційну привабливість.

Особливо активно в останні роки проводяться дослідження можливостей розвитку в Україні зеленого туризму. У працях С. Коробки [3], В. Куценко [4], Г. Михайліченко [5] доведено, що сільський зелений туризм у більшості країн ЄС (особливо у Франції, Іспанії, Італії, Австрії, Німеччині, Польщі) є невід'ємним напрямом комплексного соціально-економічного розвитку села та обґрунтовано необхідність використання потенціалу зеленого туризму для розширення сфери зайнятості сільського

населення та вдосконалення інфраструктури економічного розвитку сільських місцевостей і в умовах української економіки.

Проте ще недостатньо розкриті можливості використання кооперативного сектора у розвитку туризму в Україні. Саме цим і зумовлюється актуальність обраної теми статті.

Метою статті є обґрунтування перспективності діяльності кооперативів у сфері сільського зеленого туризму. Окреслена мета передбачає вирішення таких завдань: довести доцільність розвитку сільського зеленого туризму в Україні; дослідити позитивні результати розвитку зеленого туризму для населення сільських місцевостей; розробити конкретні проекти співпраці українських кооперативів та кооперативних організацій ЄС у сфері сільського зеленого туризму.

Результати дослідження. Міжнародний туризм сьогодні являє собою динамічну сферу зовнішньоекономічної діяльності. Туристичний бізнес приваблює підприємців найменшими стартовими інвестиціями, короткими строками їх окупності, постійним попитом на послуги туризму, високим рівнем рентабельності виробничих витрат. Україна має значні можливості для динамічного розвитку туристичної та рекреаційної галузі, розширення міжнародного співробітництва у цій сфері. Однак, наявний потенціал реалізується недостатньо, донині немає повноцінної, адаптованої до ринкових умов державної політики вітчизняного туризму, підвищення його економічної ефективності та пізнавальної цінності. Процес модернізації застарілої туристичної інфраструктури та залучення інвестицій у її розвиток характеризується низькими темпами, бракує кваліфікованих кадрів для роботи у цій сфері.

Згідно програмних документів, стратегічна мета розвитку туризму в Україні полягає у створенні конкурентоспроможного на внутрішньому та світовому ринках національного туристичного продукту, здатного максимально задовольнити потреби населення України у розширенні внутрішнього туризму та зростанні обсягів в'їзного туризму; забезпеченні на цій основі комплексного розвитку курортних територій та туристичних центрів з урахуванням соціально-економічних інтересів їх населення; збереженні й відновленні природного середовища та історико-культурної спадщини; вирішенні завдань щодо наповнення державного і місцевих бюджетів за рахунок його розвитку та створення нових робочих місць, піднесення іміджу України як туристичної держави на міжнародному рівні. Особливу увагу, згідно програмних документів, слід приділяти адекватній підтримці розвитку сільського зеленого туризму, де за рахунок консолідації бюджетних коштів має бути реалізоване стратегічне

завдання – залучення більшості населення та переважної орієнтації місцевого аграрного виробництва на обслуговування потреб туризму, відродження традиційної культури ремесел.

У Державній цільовій програмі сталого розвитку сільських територій на період до 2020 р. в розділі 2 запропоновано низку заходів щодо створення сприятливих умов для проживання населення на сільських територіях. Зокрема, в п. 2.12 як один із засобів створення сприятливих умов для проживання населення на сільських територіях вказано розвиток сільського аграрного туризму, народних промислів, підприємництва тощо [1].

Сільський зелений туризм у більшості країн ЄС (особливо у Франції, Іспанії, Італії, Австрії, Німеччині, Польщі) є невід’ємним напрямом комплексного соціально-економічного розвитку села [2]. Потенціал зеленого туризму необхідно використати і для розширення сфери зайнятості сільського населення та вдосконалення інфраструктури економічного розвитку сільських місцевостей в умовах української економіки.

Специфіка зеленого туризму передбачає необхідність економіко-правової інтеграції з метою акумулювання ресурсів. Тому саме споживча кооперація як цілісна соціально-економічна система може стати одним із важливих чинників розвитку зеленого туризму в Україні. Споживчі товариства можуть стати осередками розвитку туризму на місцях як самостійно, так і у співпраці з іноземними кооперативними організаціями.

Як член Міжнародного кооперативного альянсу Центральна спілка споживчих товариств України (або окремі її спеціалізовані туристичні організації) може стати членом структурного підрозділу МКА Міжнародної асоціації туристичних кооперативів (ТІСА) і розвивати туристичну галузь за сприяння цієї міжнародної організації. У функції ТІСА входить [7; 8]: створення точної та об’єктивної реклами про послуги, які пропонують туристам члени Організації; розповсюдження інформації серед кооператорів, які збираються подорожувати за кордон, про заплановані заходи кооперативного руху під час перебування туристів в даній країні; сприяння покращенню якості послуг, що пропонуються туристам організаціями – членами ТІСА; розвиток міжкооперативних зв’язків; організація консультацій та сприяння розвитку організацій – членів ТІСА; організація міжнародних проектів співпраці членів ТІСА; проведення семінарів, тренінгів, навчань для співробітників організацій-членів. Розвитку міжнародного туризму повинна сприяти і співпраця українських кооперативів з партнерами з країн ЄС у формі спільних

підприємств, із залученням іноземних інвестицій, зарубіжного досвіду, при використанні франчайзингових чи лізингових операцій.

При створенні кооперативу такого типу видається важливим використання досвіду польських, австрійських та іспанських кооператорів, що стосується організації сільського туризму. Створена туристична інфраструктура сприятиме залученню більшої кількості як українських, так і зарубіжних туристів, що, у свою чергу, вплине на збільшення торговельного товарообороту споживчого товариства, збільшить зайнятість та доходи місцевого населення, збільшить обсяги надходжень до місцевого бюджету.

Господарський механізм функціонування туризму на селі тісно пов'язаний з організаціями, які займаються обслуговуванням туристів. Тому доцільно створювати кооперативи (в межах окремого села або декількох сіл регіону), основу яких складатимуть власники агроосель, туристичні бази, відпочинкові комплекси та споживче товариство. Під «сільським туризмом» слід розуміти певний різновид підсобної господарської діяльності сільських мешканців у межах та з використанням будівель, виробничих, природних та інших ресурсів свого маєтку (садиби, господарства), а також навколишніх територій по наданню послуг відпочиваючим у формі надання місць для проживання, забезпечення харчування та надання інших послуг, пов'язаних з рекреативною та туристичною діяльністю.

В обов'язки кооперативу повинно входити: розміщення відпочиваючих в оселях сільських господарів, на туристичних базах чи у відпочинкових комплексах шляхом розселення відповідно до індивідуальних потреб відпочиваючих; використання корпоративної системи (для кооператорів) обслуговування клієнтів; організація та проведення культурно-освітніх та розважальних заходів; організація діяльності закладів громадського харчування – членів кооперативу; постійне ознайомлення членів кооперативу з основами маркетингу, агробізнесу, новими ринковими умовами господарювання, світовими сучасними тенденціями в сфері обслуговування туристів; постійний моніторинг агроосель та їх періодична «перекласифікація» відповідно до вимог до якості обслуговування відпочиваючих; створення і постійне оновлення інформаційної бази даних про агрооселі, туристичні бази, відпочинкові комплекси – члени кооперативу з метою задоволення індивідуальних вимог кожного відпочиваючого; залучення і координація дій спецпідрозділів служби порятунку; контроль за якістю послуг, що надаються кооперативом; контроль за станом інфраструктури, будівель, засобів, що належать

кооперативу; пошук клієнтів; реклама туристичного потенціалу регіону, діяльності кооперативу, зв'язки з громадськістю (PR); координація дій членів кооперативу з метою підвищення ефективності та якості роботи кооперативу; захист інтересів усіх членів кооперативу; забезпечення безпеки туристів та членів кооперативу; постійне дослідження ринку туристичних послуг та адаптація діяльності кооперативу до світових вимог; лобіювання інтересів членів кооперативу на державному рівні.

Кооперативи в Карпатах можуть використати досвід польських чи австрійських партнерів в організації туристичного гірського туризму. Першочерговими завданнями кооперативу в Карпатському регіоні можуть стати: розвиток кінного туризму на базі агроосель, які займаються розведенням коней; залучення інвестицій в розвиток телекомунікацій; запровадження корпоративної системи (для кооператорів) обслуговування клієнтів (наприклад, пластикові абонементи на гірськолижних спусках); організація тематичних фестивалів (свято вина, тижні фігурного ковзанярства, лицарські турніри, спортивні змагання лижників-непрофесіоналів, сноуборд-турнір, велозмагання та ін.); розробка велосипедних маршрутів різних ступенів складності; розвиток дельта – та парашутеризму; спорудження аквапарків, пейнтбол-клубів, ковзанярських катків, дискоклубів, спортивно-оздоровчих закладів; розробка туристичних маршрутів типу «Героїчними стежками опришків»; промоція сімейного відпочинку та створення необхідної інфраструктури для туристів, що відпочивають сім'ями; забезпечення можливості замовлення відпочинку в Карпатському регіоні через інтернет.

Це дозволить: по-перше, розвинути туристичну інфраструктуру Карпатського регіону; по-друге, інтенсифікувати діяльність кооперативних організацій в регіоні; по-третє, покращити соціально-економічний стан регіону за рахунок збільшення надходжень до місцевого бюджету, розвитку суб'єктів господарювання, які долучаються до обслуговування туристів, збільшення зайнятості місцевих жителів та підвищення їх добробуту; по-четверте, популяризувати відпочинок в Українських Карпатах серед іноземних туристів.

Основою як культурного, так і соціально-економічного розвитку місцевих громад, можуть стати кооперативи виробників культурного продукту, наприклад, продукції народної творчості [6]. Адже для діяльності ремісників завжди були характерними інтеграція та кооперація. Конкурентними перевагами так званого етнотуризму можуть стати домашня етнічна атмосфера, увага і гостинність, що неможливо мати у великих туристичних містах (комплексах), екологічно чисті продукти,

смачні домашні національні страви, традиційна архітектура і самобутні народні традиції, можливість купити вироби народних умільців, а також навчитися самостійно їх виготовляти.

Через участь у кооперативі в практиці діяльності народних умільців розповсюдиться економічний розрахунок, поняття ефективності, уявлення про партнерів та конкурентів. Для індивідуальних виробників об'єднання в кооператив означатиме активність у створенні культурного продукту, у формуванні і задоволенні запитів реальних та потенційних споживачів. Це також сприятиме економічному відродженню сільських громад шляхом самозайнятості у сфері народних промислів, народне ремесло стане джерелом доходів для селян. Ставлячи процес розвитку народних промислів на економічну основу, кооперативи досягнуть не тільки збереження культурної спадщини своїх регіонів, а й створять нові робочі місця, сприятимуть надходженню коштів у регіон, популяризації регіону, покращуючи тим самим його інвестиційну привабливість.

Таким чином, створення кооперативів стане інституційною базою структурних змін на внутрішньому і зовнішньому ринках продукції народної творчості, що виготовляється місцевими умільцями. Створення кооперативів стане потужним фактором модернізації культурного середовища територій, що обумовить еволюцію технологій не лише гостинності, але і потужного розвитку туристичного бізнесу як фактора соціально-економічного становища регіону.

Як можна бачити з викладеного, кооперативний сектор здатен позитивно вплинути на розвиток української економіки не лише в контексті розвитку галузей торгівлі, заготівель, виробництва, громадського харчування: кооперативне співробітництво здатне сприяти розвитку зеленого туризму в Україні, що, в свою чергу, повинно позитивно вплинути на соціально-економічний розвиток сільських місцевостей, підвищити зайнятість сільського населення і через ланцюгову реакцію інтенсифікувати розвиток кооперації на селі. Подальший розвиток цього напрямку передбачається в контексті розробки більш детальних проєктів міжнародної співпраці між українським кооперативними організаціями та кооперативами ЄС у сфері розвитку сільського зеленого туризму.

Список використаних джерел

1. Державна цільова програма сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року // Економіка АПК. – 2010. – № 7. – С. 3-15.
2. Європейський досвід організації сільського зеленого туризму. – Режим доступу : http://tourlib.net/statti_ukr/siltur2.htm.

3. Коробка С. В. Зелений туризм як фактор підвищення конкурентоспроможності сільської місцевості / С. В. Коробка // Економіка. Управління. Інновації. – 2012. – № 1 (7). – С. 48-54.
4. Куценко В. І. Розвиток сільського туризму в контексті реалізації моделі «Зелене зростання» / В. І. Куценко // Економіка. Управління. Інновації. – 2011. – №2 (6). – С. 37-42.
5. Михайліченко Г. І. Формування інноваційних туристичних кластерів як конкурентної переваги розвитку регіону / Г. І. Михайліченко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2012. – С. 341-349.
6. Мокій А. І. Структурно-інституційне забезпечення конкурентоздатності продукції народної творчості / А. І. Мокій, Н. Ю. Федоришин, О. –Г. О. Дідич // Miedzynarodowe forum kultury i ekonomii «Yak odniesc sukces rynkowy w dzialalnosci kulturalnej». Wyzsza szkola ekonomiczna w Stalowej Woli, 2006. – С. 87-97.
7. International Association of Cooperative Tourism (TICA). – Режим доступу: <http://www.uia.org/s/or/en/1100036787>.
8. Report of the International Co-operative and Associative Tourism Organisation (TICA) to the General Assembly. ICA Review, Vol. 91 No.2. – Режим доступу : www.coop.org.

Федоришин Н.Ю. Кооперативный сектор украинской экономики в развитии сельского зеленого туризма.

Доказано целесообразность развития зеленого туризма в Украине. Обосновано перспективность деятельности кооперативов в сфере сельского зеленого туризма. Проанализировано положительные результаты развития зеленого туризма для населения сельских территорий. Предложено проекты организации деятельности кооперативов в сфере сельского зеленого туризма и этнотуризма в Украине.

Ключевые слова: сельская территория, кооперативный сектор, сельский зеленый туризм, этнотуризм.

Fedoryshyn N.Y. Diversification of Economic Activities in Rural Territories: Problems and Prospects.

Reasonability of green tourism development in Ukraine is proved in the article. Important role of Ukrainian co-operative sector in rural green tourism development is substantiated. Positive results of green tourism development for rural citizens are analyzed. Projects of co-operative activity in the sphere of rural green tourism and ethnotourism are developed.

Key words: rural territory, co-operative sector, rural green tourism, ethnotourism.